

Ad. 416.

ADATLAP KÖNYVTÁR
Létsz.

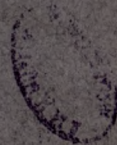
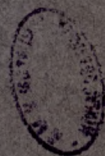
3085

AZ ÁLLATVILÁG

MM A. HAZAI ZOOLOGIAI MM
LABORATORIUM FOLYÓÍRATA

LAPTULAJDONOS:
PETE CSONGOR

SZERKESZTŐ:
CSIKI ERNŐ

REICHL
KÁLMÁN.

TARTALOM:

	Oldal
<i>Herman Ottó</i> : Megnyitó szöveg	1
<i>Biró Lajos</i> : Fán élő erszényes állatok Új-Guineában (képpel)	5
<i>Katona Kálmán</i> : Struczvadászat Kelet-Afrikában	8
<i>Dr. Soós Lajos</i> : Az okapi (3 képpel)	10

Kisebb közlemények:

Új emlősök Magyarország faunájában	13
Barátkeselyűk (képpel)	13
Vadászok és gyűjtők figyelmébe!	14
Magyar zoológusok működése	14
Kék oroszlán	14
Pályázat	14
Előfizetési felhívás	15
Hirdetés	16

«Az Állatvilág» kiadóhivatala: Budapest, VII., Damjanich-utca 36., a
hová az előfizetési díj (évenként 5 korona) is küldendő.

Kérjük e számot érdeklődő ismerőseinek megmutatni, vagy figyel-
müket folyóiratunkra felhívni. Mutatványszámot szívesen küldünk.

Ad. 416.

AZ ÁLLATVILÁG

= ÁLLATTANI, VADÁSZATI =
• ÉS HALÁSZATI FOLYÓIRAT •

LAPTULAJDONOS:
PETE CSONGOR

96 SZERKESZTŐ:
CSIKI ERNŐ

1908. ÉVFOLYAM.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal		Oldal
<i>Anisits Izabella</i> : Képek Paraguay állatvilágából	68	— — A rablóhalász sorsa	63
<i>Br. Babarczyné Jóna Jolán</i> : Paraguayi termiták, hangyák (képpel)	34	<i>Sólyom (Gyulai Gy.)</i> : A nyúl és kultusza	65
— — Móno (képpel)	41	<i>Soós Lajos dr.</i> : Az okapi (képekkel) ...	10
— — Szürkegémek tanyáján	105	— — Séta a Quarnerón (képekkel) ...	79
<i>Biró Lajos</i> : Fán élő erszényes állatok Újguineában (képpel)	5	Kisebb közlemények:	
— — Galambvadászat Újguineában (képpel)	73	<i>Csikó Ernő</i> : Új emlősök Magyarország faunájában	13
<i>Fényes Dezső</i> : A vöröslábú lúdról (képekkel)	116	— — Barátkeselyűk (képpel)	13
<i>Garády Viktor</i> : Tinhalászat a magyar Adrián (képekkel)	20	— — Magyar zoologusok működése ...	14
— — Az adriai fóka	88	— — Kék oroszlán	14
<i>Hanvay Zoltán</i> : Nehány szó a sportról	26	— — Új poczok állatvilágunkból ...	71
<i>Herman Ottó</i> : Megnyitó szózat	1	— — Madárvédelem	123
<i>Horváth Géza dr.</i> : A rovarászat mint sport	17	— — Állattani előadások	123
<i>Katona Kálmán</i> : Struczvadászat Kelet-Afrikában	8	— — Utí levelek két világrészből ...	124
— — A leopárd életéből (képekkel) ...	57	<i>Garády Viktor</i> : Óriási tengeri teknős (képpel)	103
<i>Leidenfrost Gyula</i> : Éjjeli halászat a Quarnerón (képpel)	97	<i>Herman Ottó</i> : Fölvívás a pusztai talpastyúk (<i>Syrrhaptis paradoxus</i>) megfigyelésére	55
<i>Lósy József</i> : Korallagancs (képekkel) ...	47	<i>Schenk Jakab</i> : Madártani rejtvény ...	38
<i>Nagy Jenő dr.</i> : Vándorsólymok a Simonka-hegységben (képpel)	91	<i>Sólyom (Gyulai Gy.)</i> : Pézsmatulok-tenyésztés	71
<i>Ondrus Gyula</i> : Kirándulás Karapancsára	52	— — Szelid szárnyasok	72
<i>Sajó Károly</i> : Öröklés a hangyák és méhek körében	110	— — Békák létküzdelme	104
<i>Schenk Jakab</i> : Madarak a tudomány szolgálatában (képekkel)	24	— — Ragadozóink szörméje	123
		<i>Szilády Zoltán dr.</i> : Czinegék a hóviharban	55
		— — Hangyabolyban élő hernyók ...	56
		Pályázat	14
		Vadászok és gyűjtők figyelmébe ...	14, 72

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MEGNYITÓ SZÓZAT.

Állatvilág!

Az életnek és nyilvánulásainak mily mérhetetlen egyeteme van e szóban kifejezve!

Az oceán fenekén, a legnagyobb mélységben mint valami fantasztikus, szintelen rémek mozognak oly állatalakok, a melyek a mélység örök sötétségében csodás szervezetüknek a laikusnak szinte érthetetlen szerkezetével önmagukból önmaguknak világítanak. Egy óriási vízoszlop nyomása alatt megélnék! Mozognak és az oceán életének forgalmában elvégzik azt a munkát, a melyet szervezetüknél fogva csak ők végezhetnek és a mely az oceán életének egyetemére nézve nélkülözhetetlen. — Mind ez a természet törvényeinek folyamánya.

És ezzel ellentétben az őshegység valamely gerinczéről szárnyaszabadjára kél a keselyű. Csavarmenetben emelkedik mind magasabbra és magasabbra, túlhaladva a csúcsok minden magasságát, végre igazán az éterben kering egészen szárnyaszabadján; mert felülről semmi sem tartja függve, alulról semmi sem támasztja.

És helyzete mégis biztos; föltétlenül az még akkor is, ha a légkör magasságában vihar keletkezik, ha a madár alá és az anyaföld színe közé felhők tolulnak: ő vissza talál csalhatatlanul. Mert noha a földtől elszakadt, nem szakadhatott el teste súlyánál fogva *Newton* nehézkedési törvényének hatalma alól, mely a földre vissza vonzza és vissza is hozza.

A keselyű, fölfelé tartva, eltűnt a röghöz kötött ember szeme elől.

Vajjon mit keres a mérhetetlennek látszó magasságban? Begyéből kifogyott a készlet, gyomra még az elnyelt csontot is megemésztette. Ekkor az élet leghatalmasabb zsarnoka: az éhség ösztökéli a szárnyast. Fölemelkedik, hogy szétnézzen azzal a csodás szervezetű szemével, mely a mérhetetlen magasságtól megtágult látókörben is észreveszi a földszinén a hollók, a varjak nyüzsgését az esett állat hullája körül.

És ekkor: a keselyű félig bevonja szárnyát és esni kezd a mélység felé; az esés törvényénél fogva mind sebesebben zuhan; a zuhanó eséstől megzúg a hasított levegő, a czivakodó varjak szétrebbennek, a keselyű a föld közélébe érve hirtelenül teljesen kibontja szárnyát, ezzel megtöri a zuhanást és nyugodtan rászáll a hullára.

Mi ez?

A táplálkozásban a természet anyagcseréjének, az anyag átváltoztatásának képe, mely tele van a fizika legfönségesebb törvényeivel, itt a repülésben is kifejezve, a melyet az ember lángeze még csak ostromol; a kémia csodás folyamataiban, a melyek az élet időleges fönntartását biztosítva, az enyészetre és mégis az erő fönntmaradására vezetnek.

Százsor el van mondva, ezerszer meg van írva a vízcsöppben megnyilatkozó élet, a mint a görcső lencséi alatt kibontakozik és ez az irányzat bontja föl a szervezeteket utolsó észrevehető és megkülönböztethető részeikre, kutatva az élet alapfogalmát, végső föltételeit, keletkezését, fejlődését és elhanyaglását.

Maga ez az egyszerű vázlat csak arravaló, hogy egyetlen világító sugarat vessen az állatvilág, benne az állatélet mélyebb értelme és fölfogása felé. Gondozója, fejlesztője ennek az ember, mert mai fejlődése magaslatán fölérhetheti a jelenségeket, ha az élet végső okait nem is foghatja föl. Az állatvilág jelenségeiben a maga életét is látja fokozatokban kifejtve, melyeknek legélén és legcsúcán ő áll: de éppen mert helyzete legelőkelőbb, saját érdeke, hogy a fokozatokat megismerje.

Azt hiszik, hogy van az ember életének csak egyetlenegy viszonylata is, a melyben nem tükröződik, nem jelentkezik az úgynevezett «alsóbbrendű» állatélet valamely mozzanata?

Bizony nincsen!

Ha minden korszak legdicsőbb költői fölmagasztalták az anyaszeretetet fönségét, vajjon tisztán emberi tulajdonság ez?

Dehogy!

Egy pillantás a fészkenülő, tojásait napokon és éjjeleken át saját teste melegével költögető anyamadárra; egy pillantás a föld színére épített pacsirtafészkekre, mikor tele van tokos porontyokkal, a melyeknek feje úgy összeilleszkedik, hogy az egészet úgyszólván nyomtalanul elnyeli a környezet, a fészek mimikrizmusa, az anyamadár elrendezése; és egy pillantás arra a végtelenül odaadó szorgalomra, a melylyel a madárpár fiainak a táplálékot hordja; arra a halálmegvetésre, a melylyel fiait védi: bizony ezzel az embert is ráoktatja az igazi, önzetlen, önfeláldozó szülő- és anyaszeretetre; ráoktatja, mert az embernél ez nem mindig ilyen!

A bolyhos pillangó letojja petéit, a melyeknek át kell telelniök.

Ezért az anyapille lekaparja saját testéről bolyhos szőrözetét, hogy a jövő nemzedéket, melyet sohasem fog látni, megvédje a tél dermesztő hidege ellen.

Vajjon nincs ebben az emberfia számára tanúság?

Az Argiope-pók köcsögalakú tokot sző petéire, hogy a tél fagya ellen biztosítsa; szövi pedig saját testéből fejtett fonalból; szövi-szövi folyton melegebbre. De teste fogyton-fogy, az állat teljesen elgyengül és a midőn a tok készen van, elfogyott a fonal, vele a pók élete is. Az anyaállat legtöbbször még testével is borítja a jövő nemzedéket.

Ez az eszményi kép, a melynek azonban visszája is van: a tigrisanya, mely nem egyszer fölfalja saját kölykeit.

Ezekben és a természet millió képében és példájában ráismer az ember önmagára is és innen van a természet nagy nevelő hatása; a miből az következik, hogy a természettel, egyáltalában az állatvilággal különösen meg kell ismerkednie az embernek, mert legsajátabb érdeke ezt így kívánja.

Az élő természetnek elfogulatlan szemlélete, életének, a benne nyilatkozó törvényességnek, bájnak fölismerése hatalmas, nemes nevelő hatást gyakorol az emberre, azért, mert tartalma való és igaz. És ez az, a mi a valóban, szépben, mert igazban fölemeli a lelket, bővíti az értelmet és a szó legszebb értelmében nemessé avatja a tudó embert.

Ifjú természetvizsgálók, egyesülve a természet tollforgató barátaival és hiveivel, e lapokkal szárnyat bontanak. Repülni kívánnak, hogy mind több és több társat és pártolást találva, az állatvilág ismeretével eleven hatást gyakoroljanak arra, a mi mindnyájunk legszentebb ügye: a magyar tudományos

művelődésre, arra az egyetlen oszlopra és egyetlen fegyverre, a mely teljesen a mienk, melynek ereje és hatása teljesen önmagunktól függ.

Úgy határozták, hogy fölhevítik az öreg, távozásra kész kolónust a bevezető szó elmondására.

Ime megtettem. Azon voltam, hogy értelmem, szívem melegét szólaltassam meg e sorokban. Még egyszer, talán utóljára léptem az ismeretterjesztés szószerékére, a melyen a multban annyiszor és talán nem is minden eredmény nélkül állottam és innen üdvözlő és bucsúzó szavam is csak az lehet:

Előre ifjú barátaim a magyar tudományos művelődés valóban szent nevében! Legyen veletek a siker és ebben majdan a nemzet hálája is.

Budapesten, 1908 februárban.

Herman Ottó.

FÁN ÉLŐ ERSZÉNYES ÁLLATOK ÚJGUINEÁBAN.

Írta: BIRÓ LAJOS.

UJGUINEÁBAN a vadász nem lehet válogatós, meg kell elégednie apróbb vadakkal is, mert bizony még abból is kevés van. A legszemesebb benszülött vezető kíséretében is napokig bolyonghatunk az őserdőben, míg olyan szerencsések vagyunk, hogy egy-egy emlős állatot *látunk*, hagyján, hogy még meg is kerítsük. Az igaz, hogy ha már egyszer meg is láthattuk, akkor már a miénk, mert a fák magas lombkoronájában élnek s olyan lassú mozgásúak, hogy elszaladni se bírnak. Egyedüli védelmük az, hogy meg ne lássák. Ilyenek a *Phalanger*-nembe tartozó, macskánál nagyobb erszényes emlősök, a melyek az ágakról le se szállnak, mert eleségük is falevél és különféle éretlen vagy érett gyümölcs. A németek ott «Baumbär» és «Laubbär» néven emlegették, a jabimok *moján*, az erimaiak *agái* s a bógátek *má* néven ismerik. Rövid, kerek fejükkel, alig kiálló kerek fülükkel én inkább hasonlítanám őket a majmokhoz, mint a medvéhez. Tömött bundájuk van, a melyet bizonyára nálunk is szívesen használnának prémnek, ha kapnának belőle eleget. A pápuának ott az egyenlítő alatt nincsen szüksége prémre, neki egyébért kell, a szagáért. Ugyanis eleven korában saját szerű erős szaga van, némileg emlékeztető a pézsmára s ezt a szagot a bőr is sokára veszíti el. A *Phalanger* bőrét tehát keskeny szalagokra osztják s így ékesítik vele dárdájukat, ívűket, kutyafogas és csigás ékszereiket, vagy hajuk alá kötik diadémnek, sőt egy kopasz ember parókát csinált belőle. A szagát annyira szeretik, hogy ha hozzám jöttek s valami ilyen bőrrel diszített néprajzi tárgyat láttak nálam, egyik se mulasztotta el azt élvezettel megszagolni.

A faágak karolására alkalmas ujjakon és karmokon kívül a *Phalanger*-nek nagyon megkönnyíti a fántartózkodást a farka is, a mellyel jól tud fogózkodni; ha lekerül a fáról, azonnal csigavonalba kunkorodik össze ez az erős inakkal belülről erős fark, a melyen az egész test sokáig függhet minden megerőltetés nélkül. Jó hasznát veszi ennek az erős fogófaroknak, a mikor egyik fáról vándorol át a másik fára.

Egy alkalommal szokásom szerint hosszú ideig állottam mozdulatlanul az erdő legritkásabb részén, lövésre kész fegyverrel várva, hogy valami madár a körülöttem levő fákra szálljon, vagy fönt a sűrű lombzat közt megmozduljon. Mert bizony némelyik madár képes félóráig is mozdulatlanul maradni helyén, ha gyanus mozgást

látott valahol. Fejemre hirtelen pár szétrágott erdei mag hullott, később hosszabb vagy rövidebb időközökben megismétlődve. Elővettem színházi távcsöveget is, de azzal se tudtam fölfedezni, hogy mi hullatja rám a magvakat. Végre megrázódott kissé egy ág vége. Utána ismét nyugalom, olyan nyugalom, milyent csak az őserdőben látni, mikor még csak egy falevél sem mozdul meg fölöttünk. Párszori ismétlődés után egy kigyót láttam előnyulni az ág végén, lassan elért a szomszéd fa közeli ágvégéhez, rácsavarodott, azután kissé közelebb húzta. Azt hittem, hogy most akar átkúszni egyik fáról a másikra az a kisebb fajta, rendszeren csak három méter hosszú óriáskigyó (*Python amethystinus* Schneid.), a milyenfélét én magam a szabadban még addig nem láttam. Oda

löttem, a hol gondoltam, hogy a derekát találom el, azzal félre is ugrottam, hogy a kigyó ne pottyanjon épen a fejemre. De nem kigyó zuhant ám le, hanem egy öreg him példánya a *Phalanger maculatus* Geoffr.-nak, melynek *foltos* színűt jelentő neve sokszor nem illik rá, mivel néha tiszta fehér színű példányok is vannak s az enyém is épen ilyen volt. Csak később, eleven példányokról láttam, hogy lövésem abban az érdekes momentumban akadályozta meg, a hogy egyik fáról a másikra átkapaszkodni szokott. Ilyenkor háttal fordul, kinyújtott farkával ragadja meg a másik fa ágát, ha aztán elég erősen megfogta, elereszti lábaival az addig tartott fát s a farkán függve átlódtítja magát. Így sétál tovább fáról-fára, a nélkül, hogy a földre lejöjné.

Legközelebbi fajrokona ez érdekes erszényes állatnak az, a melyiket a mellékelt eredeti fénykép után készült képen itt bemutatok, a *Phalanger orientalis* Thos. Kisebb az előbbinél, a színe is más. Szabadban ezt is nagyon nehéz észrevenni, rendszeren csak

úgy jutottam hozzá, ha újguineai fogalmak szerint kissé borsos áron a pápuák szivesek voltak eladni. Mert nem olyan könnyen mondanak le erről a nekik nagyon izletes pecsenyéről. Fogságban nagyon lomha, még azt a fáradságot is nehezen veszi magának, hogy elmenekülni próbáljon. Nem is kellett ketreczbe zárnom, egy magánosan álló fára szabadon eresztettem, a honnan napok multával se szökött meg. Az igaz, hogy lehozni is csak úgy lehetett, hogy levágattam alatta az ágat.

Jó fényképet könnyű csinálni róla, nem kell a pillanatos fölvételhez se folyamodni, megáll nyugodtan hosszú ideig is. Barátságosan mosolygó arcot azonban, még ha tudna, akkor se várhatnánk tőle, mert ilyenkor előbb meg kell ijeszteni, akkor marad mozdulatlanul. Két vasdarabot összeütve, a zajra mereven megáll és perczekig meg se mozdul.

Támolék akkor jutottak legkönnyebben hozzá, mikor termőföldjeik számára erdőt irtottak. A ledülő fákról könnyen megfoghatták. Hogy aztán minden kapzsiságuk mellett is nagyon nehezen adják el, annak nem egészen az az oka, mintha pecsenyéjét tulajágosan szeretnék, hanem egyszerűen etiquette-kérdés, a minek a fejtegetése kissé távolabb vezetne tárgyamtól.

De mégis, hogy ne beszéljek rébuszokban, pár szóval igyekszem elmondani. Támoléknál nem mindig «azé a madár, a ki megfogja». Csak épen akkor az övé, ha egyedül fogta, másképen udvariasságból neki le kell mondani róla s a másiknak adni. Ez megint nem teheti, hogy hasznot csak egyedül húzzon, ha meg többen vannak jelen, mindenkinek jussa van hozzá, inkább tehát közösen eszik meg, ha csak pár falat jut is egynek belőle. Én csak úgy jutok hozzá, ha mindenkinek egyformán megfizetem annak az egy állatnak az árát. Ha azt nem teszem, akkor «éljen az etiquette!»

Akár mennyire dicsérték is jabimék — a hogy ők hívják — a *moján-szop* húsát, én sohase kívántam meg, legalább nem abban az elkészítésben, a hogy ők az ilyen hevenyészett vadászsákmányt elkészíteni szokták. Pedig én nem vagyok válogató, nem mondom rá egy ételre se, hogy nem szeretem, míg meg nem kóstoltam. Ettem is legtöbb ételükből, sok főztük-sültjük nagyon izletes is volt, például hogy többet ne mondjak, a szágólepényben sült osztriga, a nyárson pirított pálmáfűrő *Calandra*-bogár bábja. De a moján pecsenyéjéhez még se volt gusztusom.

Nem csináltak ők az ilyen vadpecsenyével semmi visszatetsző dolgot. Az igaz, hogy bőrét nem húzták le, hanem a szőrét láng fölött lepörkölték, de azután leöntötték és szépen megsikárgatták. Ez eddig mind rendjén van, mi is úgy szeretjük a süldő malacgot, bőrös pecsenyével. Hanem aztán támoléknál ezzel vége is volt a további bonczolásnak. Zöld levelekbe csinosan betakargatva *mindenestől* megsütötték, mint nálunk a nagyurak a szalonkát. Hát ezen se csodálkozom, az analogia megvan, ugyanaz a konyhaművelet nálunk a szalonkával, a mi a pápuáknál a moján-szoppal.

Hanem én nem kérek egyikből se.

STRUCZVADÁSZAT KELET-AFRIKÁBAN.

Irta: KATONA KÁLMÁN.

FZERKILENCZSZÁZÓT november első napjaiban Öldonyó-Kissale és Marti-hegyek vaddús vadonjaiba készültem egy-két heti vadász- és gyűjtőkirándulásra. A Meru-hegy lábánál fekvő Arushából elindulván, első éjszakára a Ngare Olmotonyi (Keselyűk folyója) partján ütöttem föl a sátramat. E folyócskától nyugatra több, átörhethetlen bozóttal benőtt vízmosás volt — kedves tanyája egy csomó rinoczerosznak. E hatalmas vastagbőrűek — bármily szívesen vadásztam még sűrű dzsungelben is rájuk — nem bírtak volna föltartóztatni útamban, mert ezen gyűjtő-kirándulás alatt föltétlenül akartam a Magyar Nemzeti Múzeum részére egy pár masszai-struczot (*Struthio massaicus* NEUM.) szerezni.

Ezek elejtésével különben is már nagyon sietnem kellett, mert Német-Kelet-Afrika kormányzójától egy pár strucz elejtésére kapott engedélyem 1905. végével lejárt.

Itt is láthattam ugyan egyet-egyet ez óriás madarak közül, de miután már többször zavarták, alig remélhettem, hogy a különben is nagyon vigyázó állatokat lövésre kaphassam.

A főntebb említett vízmosásokban nemcsak egészen friss rinoczerosz-nyomokra akadtam, hanem egy bivalycsorda friss csapására is.

E váratlan fölfedezés természetesen letérített egy-két napra meghatározott utamról. Hiába! Kaffer-bivalyra akadni nem kicsi dolog, kivált most, hogy az 1890 körül dühöngött marhavész Közép-Kelet-Afrika óriási vadbivalycsordáit, úgyszólván teljesen kiirtotta. Így bizony alig van egy-két európai, ki Német-Kelet-Afrika északi részén — a nagy dögvész után — bivalyt ejtett el.

Már vagy negyedik napja jártam utánuk. Reggel fölvettem a friss nyomot s aztán utánuk az általuk tört csapáson a dzsungelbe.

Idegfeszítő nyomozás! A dzsungel sűrű, benne alig lehet egy-két lépésnyire látni és legtöbbször csak négykézláb vagy guggolva lehet a bivalyok és rinoczeroszok által vert bozót-alagútakban előre jutni... Mindig újabb és újabb jelét találjuk annak, hogy a fekete kolosszusok már egészen a közelünkben vannak. Végre egy éles csirregés — tehénmadarak (*Buphagus erythrorhynchus* STANL.), a bivalyok és rinoczeroszok hú kísérei szálltak fel — és abban a pillanatban fújva, törve, száguld tova a megriadt csorda. Az állatok közül egyet sem láthattam, pedig nem lehettek tőlem 8—10 lépésnél távolabb.

Látván, hogy így alig van eshetőségem arra nézve, hogy közülök egyet is elejt-

hessek, de különben is, úgy fekete kísérőimet, mint magamat, már nagyon megviselte e nagyon veszélyes nyomozás, megkíséreltem, hátha estefelé már künn kaphatom őket.

November 7-én estefelé csakugyan el is indultam egy-két masszai szolgám kíséretében arra a helyre, honnan a bivalyok az ivó felé tartanak; ekkor voltam tanuja az alább elmondandó érdekes jelenetnek.

Már erősen alkonyodott, mikor masszai «kirongozi»-m (útmutató) «olosogwan»-t (bivaly) sűgva, egy sötét alakra mutatott. Mindjárt észrevettem, hogy nem bivalylyal, hanem struczsal van dolgom. Mivel struczra épen szükségem volt s különben is már nem számíthattam bivalyra, egy lövést adtam le az egymás mellett lassan lépdegelő struczokra. A lövést a beállott homály következtében teljesen eltévesztettem.

Lövésemre a strucz kakas villámgyorsan vágatott felénk; közelünkben összerogyott, majd szárnyait verdesve föltámolgott, de egy-két lépést téve megint összeesett. Engem e dolog először nagyon meglepett, mivel határozottan tudtam, hogy golyóm célzott tévesztett, de csakhamar rájöttem, hogy struczom furcsa viselkedésével a közelben lévő csibéiről akarja figyelmünket elvonni. Kirongozim azonban azt vélte, hogy a strucz már súlyosan megsebesült, azért lándzsájával kegyelemdöfést adandó, a strucz felé rohant. Nagyon kíváncsi lettem a történéndőkre s azért hagytam masszaimat, sőt magam is utánok mentem. Mikor a masszai már oly közel volt a struczhoz, hogy lándzsáját már-már belevágta, a strucz fölugrott és támolgogva tovább szaladt.

Ez így ment egy darabig. A strucz összeesett, vergődött s mikor az üldözője már elég közel volt, megint összeszedte magát és tovább illant.

Ekközben mind a strucz, mind masszaim eltűntek szemeim elől; míg egyszerre jó messze a hátam mögött, körülbelül ott, hol a struczokra löttem, hallom a vén kakas búgó hangját...

A vén kakas, miután üldözőjét így kétszáz méterre elcsalta, villámgyorsan visszavért csibéihez. Az egész jelenet végtelenül hasonlított ahhoz, a mit az augusztusi foglyaszatok alkalmával oly gyakran lehet látni, a mikor a vén fogoly, hogy gyámoltalan csibéiről a figyelmet elvonja, szárnytöröttnek tettetvén magát, vergődik a vizsla előtt.

AZ OKAPI.

Irta: DR. SOÓS LAJOS.

A tudományos világ nem kis meglepetéssel olvasta néhány évvel ezelőtt — a mikor már-már azt hittük, hogy földünk nagy emlőseit mind ismerjük — hogy Afrika belsejében, Kongó-állam északkeleti részében új zebra-fajt fedeztek fel. Ezt az állatot a bennszülöttek okapinak nevezik.

Az okapiról legelőször SIR HARRY JOHNSTON, Angol-Uganda kormányzója 1900-ban adott hírt abban a levélben, melyet SCLATER-hez, a londoni Zoological Society titkárához intézett.

Ebben a levélben mondja, hogy az okapiról először STANLEY, a híres utazó, később pedig a középfrikai őserdők STANLEY óta híressé vált törpe bennszülöttei beszéltek neki. Az okapi ez utóbbiak szerint öszvértermetű állat, mely sávos, mint a zebra és az őserdőkben él. JOHNSTON-nak nagyon valószínűtlennek tűnt föl, hogy az őserdőkben lótermetű állat élhessen, azért elhatározta, hogy maga szerez bővebb adatokat ez érdekes állatról. Útja 1900-ban Kongó északkeleti határa közelében lévő M' Beni

erődbe vezette s akkor az ott állomásozó belga tisztektől tudakozódott az okapiról. Azok mind ismerték állatunkat, bár élve egyikük se látta, azonban az erőd bennszülött katonái, a tisztek elbeszélése szerint, husáért vadászszák és a zsákmányul ejtett állatokat az erődbe szokták hozni. JOHNSTON erre több bennszülöttet vett maga mellé vezetőül és napokig járta az őserdöteget okapiért, de hiába, a bennszülöttek azonban többször mutattak neki lábnyomokat, a melyek szerintük az okapi nyomai. A lábnyomok hasadt körmű állat nyomai voltak, azért JOHNSTON nem is igen adott hitelt vezetőinek, s mivel hivatalos teendői másfelé szólították, kénytelen volt abban hagyni a kutatást a nél-

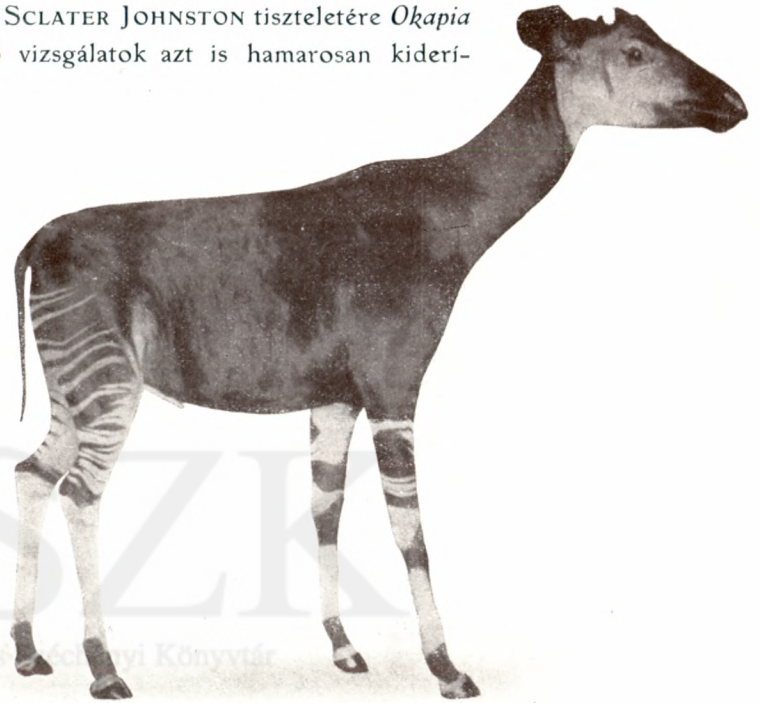

kül, hogy valami biztos adatot tudott volna szerezni, sőt hallomás útján szerzett hírei is kétségesebbeknek tündek föl, mint bármikor azelőtt.

E sikertelen kísérlet után nem sokára ERIKSSON, a m'benji erőd tisztje, egy teljesen ép okapi-bőrrel és két koponyával lepte meg JOHNSTONT, a ki azokat elküldte Londonba. Ez a példány kitömve ma a British Museum természetrajzi osztályában látható. A beküldött bőr és a két koponya szerkezete alapján csakhamar megállapították, hogy az okapinak semmi köze sincs a zebrához, hanem egy új állatnem képviselője, melyet RAY-LANKESTER és SCLATER JOHNSTON tiszteletére *Okapia Johnstoni*-nak nevezett el. A pontosabb vizsgálatok azt is hamarosan kiderítették, hogy az okapi a zsiráf-félék közé tartozik, legközelebbi rokona azonban nem a zsiráf, hanem a görögországi Pikermi, továbbá Samos és Perzsia miocén rétegeiből ismert kihalt állat a *Samotherium*. FRAIPONT, az okapi legújabb ismertetője és terjedelmes monografia szerzője, vizsgálatai eredményét abban foglalja össze, hogy az okapi olyan zsiráf, melynek nyaka és elülső végtagjai még nem nyultak meg oly nagyon, mint a zsiráfon.

Az említett ERIKSSON utóbb még egy másik bőrt is küldött JOHNSTON-nak, aki a két bőr alapján rajzot készített. JOHNSTON-nak rajza, melyet első képünk mutat be, ismertette meg először tágabb körben az okapit, második képünk pedig az anversi múzeum példányát tünteti föl.

Az okapi körülbelül olyan nagy, mint valamely nagyobb szarvas vagy antilóp; hossza az orrától a farka tövéig középértékben 2·2, magassága másfél méter. A hímnek két kurta, 8–13 cm. hosszú, hátrafelé hajló szarva van, melyet, mint a zsiráfokon is, bőr fed. A nősténynek nincsenek szarvai. A törzs és a nyak sötét gesztenyebarna, mely szín a hátón, a lágyék és a hason vörösesbe, a vállon és a czomb táján feketésbarnába megy át. A végtagok alapszíne fehér vagy sárgás, krémbe hajló, melyet barna harántsávok szelnek keresztül. Ez a sávozottság a zebrára emlékeztet s innen van, hogy állatunkat, míg tökéletlenül, hirből és hiányos bőr alapján ismerték, zebrának tartották.

Az okapi a középfrikai őserdők lakója. A mennyiben elterjedésének körét ismerjük, csak Kongó állam északi és északkeleti részén fordul elő a Mongala, Uele, Nepoko és Semliki folyók táján. Mindenütt a legelrejtettebb helyeken, a legsűrűbb erdőkben él. A félénk állat nappal elrejtőzik és csak éjjel jár tápláléka után. Táplálékát fák lombja, elsősorban egy eddig ismeretlen lián levele alkotja. Rendesen párosával járnak és csak nagy ritkán verődnek össze nagyobb falkává. A mi keveset tudunk az állat életmódjáról, azt a benszülöttek elbeszéléseinek és néhány európainak megfigyeléseiből tudjuk. Eleven okapit oly kevés európai látott, hogy megszámlálhatjuk őket a tíz ujjunkon. A legelső volt ezek között három belga tiszt, a kiknek egy példányt sikerült elevenen megkeríteniök, a mely azonban, sajnos, csakhamar megszökött. Az ALEXANDER-GOSSLING expedítio zoologica, LOPEZ, több élő okapit látott, puszkavégre azonban egyet se sikerült kapnia, míg végre egyet sok fáradság után veremben fogott. A benszülöttek 1907. áprilisában Anguban fogtak egy fiatal, körülbelül 8 napos példányt, melyet sikerült hosszabb ideig életben tartani. Ezt a példányt Angu kormányzója, LAMBORAY, egy hónapos korában lefényképezte; ez az első ismert kép (3. képünk), mely élő okapiról készült.

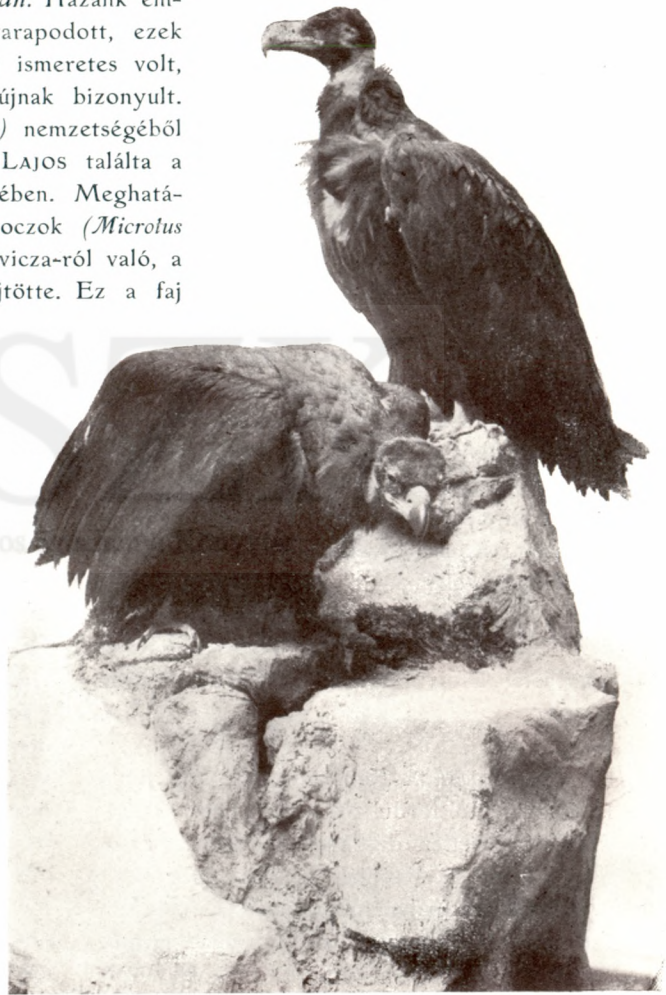
Az okapi vadászása a legnehezebb földadatok közé tartozik. Az állat hallása oly éles, hogy 50 lépésnél szinte lehetetlen megközelíteni, ily távolságról pedig a majdnem áthatolhatatlan sűrűségű erdőben alig lehet lelőni. Vadászásához csak a benszülöttek értenek, a kik a természet emberének romlatlan ösztöne által vezetve macskaügyességgel, zajtalanul lopódnak az állat közvetlen közelébe és dárdával ejtik el, ritkábban pedig veremben fogják meg. Vadászásának nehéz volta és a kongói kormány, még 1903-ban kelt tilalma, mely az okapi vadászását csak azoknak engedi meg, a kik erre külön engedélyt kapnak, magyarázza meg, hogy az okapi a legnagyobb muzeumi ritkaságok közé tartozik. Európai muzeumokba eddig összesen 21 példány került, 11 közülük a tervuereni Musée du Congo tulajdona, a többi 10 közül 7 Kongó kormánya, illetőleg II. LIPÓT belga király ajándékából került tulajdonosuk birtokába.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Új emlősök Magyarország faunájában. Hazánk emlőseinek sora újabban három fajjal gyarapodott, ezek közül kettő Európa más vidékéről már ismeretes volt, a harmadik azonban a tudományra is újnak bizonyult. Mind a három faj a poczkok (*Microtus*) nemzetségéből való. A két ismert fajt DR. MÉHELY LAJOS találta a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében. Meghatározása szerint az egyik a csalitjáró poczkok (*Microtus agrestis* LINN.), mely az árvamegyei Oravicza-ról való, a hol annak idején KOCZYÁN ANTAL gyűjtötte. Ez a faj Észak-Európa lakója és főleg Angolországban és Skóciában elterjedt. A másik faj KUNSZT KÁROLY gyűjtéséből származik Csalóköz-Somorja környékéről, a hol, úgy látszik, nem épen ritka. Ez a faj az északi poczkok (*Microtus ratticeps* KEYSL & BLAS.), illetőleg annak közép-európai fajváltozata (var. *Stimmingi* NEHR.). A harmadik, a tudományra is új fajt GERRIT S. MILLER amerikai szakbuvár írta le a «British-Museum»-ban levő és Hátszeg vidékéről, a Retyezát aljáról való példány alapján. A retyezáti poczkot (*Microtus Ulpus* G. MILL.) C. G. DANFORD gyűjtötte 1902 szeptember 20-án. A retyezáti poczkok a havasi poczkok (*Microtus nivalis* MART.) alakköréhez tartozik, melynek részére új alnem (*Chionomys*) felállítására vált szükségessé. —i.

Barátkeselyűk. A M. kir. Mezőgazdasági Múzeum megrendelésére a Hazai Zoologiai Laboratoriumban néhány madárcsoport készül. Ezen csoportok egyikét mellékelt képen mutatjuk be és pedig a barátkeselyű (*Vultur monachus* LINN.) egy párját, melyet 1907 nov.

hónapban Temes vármegyében ejtettek el. — Hasonló kivitelben készül a fakókeselyű (*Gyps fulvus* GM.) és a szakállas saskeselyű (*Gypaëtus barbatus* LINN.) csoportja, mely utóbbi ezen felette ritka madarunk párját

fészkével együtt fogja bemutatni. Ezen csoportok képét annak idején közölni fogjuk. —i.

Vadászok és gyűjtők figyelmébe! A «*Hazai Zoologiai Laboratorium*», a legmelegebb hónapok kivételével, egész éven át, a legjobb árak mellett vesz preparálásra alkalmas, frissen lőtt emlősöket és madarakat. A gyűjtésre és küldésre vonatkozólag felvilágosítással szívesen szolgál az intézet vezetősége (*Budapest, VII., Damjanich-utca 36.*).

Magyar zoologusok működése. A K. m. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya január 3-án tartotta 135. ülését, melyen DR. MÉHELY LAJOS «Két új poczokfaj a magyar faunában» című tanulmányát olvasta fel (lásd előbbi közleményünket), majd előterjesztette PAPP DEZSŐ szolnoki tanár értekezését: «Vándorkagyló (*Dreissena polymorpha* Pall.) a Zagyvából.»

A február 7-iki 136. ülésen DR. HORVÁTH GÉZA «Védekezés a gyapjas pille ellen Észak-Amerikában» című előadásában beszámolt múlt évi amerikai utazása alkalmával az Egyesült Államok kormányának meghívására ez ügyben tett megfigyeléseiről. Utána DR. MÉHELY LAJOS bucsúzóját olvasta fel, melyben az «Állattani Közlemények» szerkesztésétől való visszalépése alkalmából visszapillantást nyújt a hat évfolyamban követett irányról és az elért eredményekről. Végül megválasztotta a szakosztály a folyóirat szerkesztőjévé DR. SOÓS LAJOST. —i.

Kék oroszlán. Kék oroszlán! Hát ilyen is létezik? Hol fordul elő? Csak nem Közép-Afrika ismeretlen dzsungelje szülte ezt az új nagy emlőst is? — fogják azonnal kérdezni.

Megnyugtatóan mindjárt a végénél kezdem és elmondom, hogy ilyen a szabad természetben nem létezik sehol, de van vagy volt belőle a messze keleten, a Mennyei Birodalom fővárosában, Pekingben.

Története ez: A császári vagy szent városrészben a múlt évszáz elején misszionáriusok is laktak, a kik akkoriban még a császári család kegyében állottak, hiszen arról volt szó, hogy a dinasztia a keresztény hitre

térjen át. A misszionáriusok külön templommal, lakóházzal és európai színvonalon álló iskolával rendelkeztek, mely utóbbiban egyebekben kívül természetrajzi gyűjtemény is volt. Miután a császári ház idővel áttérési szándékáról letett, a misszionáriusoknak sem volt már maradásuk a szent városban. Megkezdődött üldöztetésük, azért elfogadták a császár ajánlatát, hogy részükre a mandzsu városban más templomot és iskolát építtet, de a szent városban lévőt el kell hagyniok. A költözködés meg is történt, régi épületük berendezésének egy részét a szerződés értelmében azonban nem vihették el. Így került a khinai császár tulajdonába az iskola természetrajzi gyűjteménye is, melynek díszét egy kitömött oroszlán képezte.

A mint a császár, a papok távozása után, a szerzett épületeket megtekintette, feltűnt neki az oroszlán, melyre azonnal ki is mondta ítéletét, hogy azt kékre kell festeni, mert sárga oroszlán nem létezik, az oroszlánok mind kék vagy zöld színűek.

És hol látott a hatalmas császár kék és zöld oroszlánt, hogy a sárgát hamisnak tartotta?

Erre is könnyű a válasz. Állatunk Kelet-Ázsiában nem fordul elő, így a császár is csak a díszítésre szolgáló, porcellánból készült és khinai módra stilizált oroszlánokat ismerte, melyeknek máza kék vagy zöld, mert császári, azaz sárga színűt előállítani súlyos büntetéssel járt volna.

Igy lett császári parancsra a gyűjtemény kitömött sárga oroszlánja kék és ha az európai hatalmak felmentő hadseregének romboló fegyverei el nem pusztították, valószínűleg még most is ily állapotban látható Pekingben. —i.

Pályázat. Az angol «The Royal Society for the Protection of Birds» madárvédelmi társulat 1908-ra nemzetközi pályázatot hirdet egy a különböző országokban érvényben levő madárvédelmi törvényekről irandó összehasonlító tanulmány vagy értekezésre («Comparative Legislation for the Protection of Birds»). Nevezett társulat a beérkező legjobb munkáért felajánlja aranyérmét és 20 guinea (500 kor.) díjat. *A pályázat föltételei a következők:*

A tanulmány vagy értekezés tartalmazza az

európai országokban (Nagy-Britannia kivételével) érvényben lévő törvényeknek a következő törvényekkel való kivonatos összehasonlítását, még pedig:

a) A Nagy-Britanniában érvényben lévő törvényekkel és szabályzatokkal.*

b) Ama javaslatokkal, a melyek az 1902. évi május 19-én Párisban, a földművelésre hasznos madarak védelmére kötött egyezmény alapján szolgáltak.

c) Az «Audubon Társulatok» mintatörvényével, melyet az északamerikai Egyesült-Államok egyes államai elfogadtak.

Az összehasonlítás a fent felsorolt sorrendben történjék.

A törvényes rendelkezések összehasonlításánál az alább felsorolt pontokat ugyanabban a sorrendben kell tárgyalni és ezekhez esetleg javaslatokat vagy bírálatot fűzni:

1. Minden vadon élő madár védelmére megállapított tilalmi idő, vagy annak bizonyos fajokra való korlátozása.

2. Kiterjed-e a madárvédelem a) az egész évre vagy annak csak bizonyos szakára, b) mely fajokra, c) a fészekre és tojásokra, d) külön vagy védett területekre.

3. A védett madarak, tojásaik és tolluk árusítása és birtoklási tilalma.

4. A «hasznos» és «káros» madarak jegyzéke, bármely állam vagy törvényhozása által összeállított jegyzéke alapján, és azoknak alapjául szolgáló elvek ismertetése és javaslat azoknak mikénti összeállítása és közzétételéről.

5. Ama esetek felsorolása, melyekben egyes államok, tartományok, megyék, kerületek vagy községi elöljáróságok elfogadhatják vagy módosíthatják a törvényt a hatóságuk alá eső területre nézve.

6. A vadon élő madarak védelmére hozott fennálló törvények érvényesülése és a hatóságok által gyakorolt büntető megtorlás, annak természete, a fegyverek és hálók elkobzása stb.

7. Nyilvános múzeumok gyűjteményéhez szükségelt példányok megszerzésére adandó engedélyek.

* Acts of 1880 (43 & 44 Vict., c. 35), 1881 (44 & 45 Vict., c. 51), 1894 (57 & 58 Vict., c. 24), 1896 (59 & 60 Vict., c. 56), 1902 (2. Edw. VII., c. 6), 1904 (4 Edw. VII., c. 4), 1904 (4 Edw. VII., c. 10). Ezen törvények a társulat titkárságától szerezhetők be.

8. A vonuló madarak tömeges pusztítása által okozott károk.

9. Egy-egy madárfaj gazdasági értékének összehasonlítása különböző országokban divó becslés alapján.

Ezen tanulmány vagy értekezés, mely angol, francia vagy német nyelven irandó meg, nem tartalmazhat kevesebbet tízezer és nem többet huszonezezer szónál, csak a papiros egyik oldalára nyomtatva, vagy 22×32 cm. nagyságú papiroson gépirással írva, a szerző nevét és címét tartalmazó lepecsételt levéllel együtt, legkésőbb 1908. évi december hó 31-ig a társulat titkárának címére (Hon. Secretary of the Royal Society for the Protection of Birds, 3, Hanover Square, London, England) küldendő.

A nem nyertes munkákat a díj kiosztása után visszaküldik a szerzőknek, a titkárság azonban fõntartja magának ama jogot, hogy a nem nyertes értekezéseket is egészben vagy részben kinyomathassa.

A bírálókat a társulat tanácsa jelöli ki és azoknak döntése ellen felszólalásnak nincs helye.

A három legjobb tanulmány szerzőjét a bíráló-bizottság a társulat tiszteleti tagjává való fölvételre ajánlhatja.

Az aranyérmét az 1909. év márczius havában tartandó évi közgyűlésen fogják átnyújtani. London, 1908. évi január 24-én.

A tanács megbízásából:

M. Sharpe, elnök. *F. E. Lemon*, tiszt. titkár.

„AZ ÁLLATVILÁG“

A Hazai Zoologiai Laboratorium folyóirata.

Folyóirat az állattani, vadászati és halászati ismeretek terjesztésére.

Megjelenik kéthavonként, eredeti képekkel gazdagon illusztrálva. Előfizetési ára egy évre 5 korona, mely összeg «Az állatvilág» kiadóhivatala címére (Budapest, VII., Damjanich-utca 36.) küldendő. Telefon: 17—23.

A lap szellemi részét illető küldemények egyenesen a szerkesztőhöz (Csiki Ernő, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) intézendők.

HAZAI ZOOLOGIAI LABORATORIUM

~~~~~ Budapest, VII., Damjanich-utca 36. sz. ~~~~~

Tulajdonos: PETE CSONGOR.

Az intézet az állatvilág minden köréből tartós preparátumokat készít.

Emlős állatokat és madarakat a legmodernebb követelményeknek megfelelően természetűen, dermo-plasztikai alapon és művészi kivitelben prepa-

rál, úgy magánosok, mint iskolák részére.

Vállalkozik mindenféle *vadásztrofeák* elkészítésére tartós és szép kivitelben, úgyszintén állati bőröknek szőnyegnek való kikészítésére is.

Halakat, hüllőket, kételtűeket és alsóbbrendű állatokat borszeszben vagy formolban készít ki.

Szállít úgy egyes *rovarokat*, valamint kisebb-nagyobb *rovargyűjteményeket* és *rovarbiológiákat*.

Iskolák részére a legjutányosabb árak mellett szállít *mikroszkópi preparátumokat* és vállalkozik *szertárak* teljes felszerelésére és berendezésére.

Múzeumszerűen berendezett *raktárt* tart, melyet folyton nagyobbít, hogy a vevőközöniséget azonnal is kiszolgálhassa, időközönként helyiségében kiállítást rendez és illusztrált árjegyzéket ad ki.

A «Hazai Zoologiai Laboratorium»-ban az összes tárgyak dr. MADARÁSZ GYULA, az intézet igazgatójának ellenőrzése mellett készülnek és az intézet a szállított preparátumokért a legmeszebb menő kezességet vállalja.

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28a.

OSZK